

**ՌԴ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ. ՄԿԱՆԴԻՆԱՎՅԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԿԵՆՏՐՈՆՆԵՐԻ ՈՐՈՇ ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐ**

Վահագն Ազյան՝

Բանալի բառեր՝ Ռուսաստանի Դաշնություն, ռազմական կարողություններ, զինված ուժեր, սկանդինավյան հետազոտական կենտրոններ, հեռահար հնարավորություններ:

Կարողությունները չափազանց կարևոր բաղադրիչ են ոչ միայն պետական ինստիտուտների զարգացման ու արդիականացման գործում, այլ նաև սկզբունքային դերակատարում ունեն քաղաքականության մշակման և իրականացման հարթությունում: Կարողություններն, անշուշտ, ներառում են ինչպես նյութական ու ֆիզիկական, այնպես էլ քաղաքական ու հոգեբանական տարրեր: Դրանք ուղղակիորեն փոխկապակցված են ազգային հզորության չափումների հետ: Օրինակ, սահմանումներից մեկի համաձայն՝ ազգի/պետության (ազգային) հզորությունը 3 մակարդակներում է երևակվում. 1) ռեսուրսներ կամ կարողություններ (ուժի առկայություն), 2) ինչպես են այդ կարողությունները վերափոխվում (կոնվերտացիա), 3) հզորության վերջնարդյունքները [1, ք. 1]: Այս ընկալման շրջանակում պետությունը դիտարկվում է իբրև «կարողությունների մի արկղ», որը կարիք ունի փոխակերպելու նյութական ռեսուրսները (ուժային) գործիքակազմի, որոնց շարքում կարող են լինել, օրինակ, ռազմական գործողություններ վարելու հմտությունները: Այսպիսով, հզորությունը միայն կարողությունները չեն, այլ նաև այդ կարողությունները փոխակերպելու ընդունակությունը, որն էլ, իր հերթին, կհանգեցնի հաջողված վերջնարդյունքների:

Դրա հետ մեկտեղ, հարկ է նկատել, որ կարողությունների թեման ավելի լայն քաղաքական և պատմական համատեքստի մաս է կազմում: Այսպես, պետության քաղաքականապես զարգացած լինելու բնորոշումներ-

---

՝ «Նորավանք» ԳԿՀ խորհրդական, ԵՊՀ Միջազգային հարաբերությունների ֆակուլտետի Հանրային կառավարման ամբիոնի վարիչ, պ.գ.թ., դոցենտ:

րի հենքում ընկած են տարաբնույթ չափանիշներ և չափորոշիչներ: Չնայած այդ բազմազանությանը՝ գիտնականների մեծ մասը քաղաքական զարգացածության գլխավոր նախադրյալ է տեսնում համակարգի կողմից հենց անհրաժեշտ կարողությունների, հնարավորությունների, ինչպես նաև հարատև աճի/զարգացման ներուժի առկայությունը: Ռեսուրսային ներուժի գոյությունը քաղաքական զարգացման կարևորագույն նախադրյալն է [2, p. 116]: Ս.Էյզենշտադտը և Ա.Դիամանտը հիշյալ մոտեցման հիմնական ջատագովներն են՝ գտնելով, որ քաղաքական զարգացումը տվյալ պետության համապատասխան կարողությունն է հարմարվելու և զարգանալու՝ նոր մարտահրավերներին ընդառաջ: Ս.Էյզենշտադտի կարծիքով՝ կայուն քաղաքական զարգացումը մոդեռնիզացման կենտրոնական պրոբլեմն է [3, p. 98]: Ըստ տեսաբանների՝ ճիշտ չէ ավանդական քաղաքական համակարգերի զարգացումը դիտարկել զուտ արևմտյան զարգացած պետությունների համակարգային չափորոշիչներով կամ համահավասարեցնել դրանք. «քաղաքական զարգացումը գործընթաց է, որի միջոցով քաղաքական համակարգը ձեռք է բերում *կարողություններ*՝ հաջողությամբ և հետևողականորեն հասնելու նոր նպատակների, հարմարվելու նոր տիպի պահանջներին, ինչպես նաև ստեղծելու նոր տիպի կազմակերպություններ» [4, pp. 4-15]:

Կարողությունների տիրապետումը սկզբունքային նշանակություն ունի քաղաքական իշխանության պահպանման և վերարտադրության ապահովման տեսանկյունից: Տեսակետներից մեկի համաձայն՝ ավտորիտար կամ կիսավտորիտար իշխանական ռեժիմների պարագայում «օպերացիոնալ» բնույթի 3 փոխկապակցված չափումներ են առկա, որոնք էլ կազմում են իշխանական կարողությունների հենքը. ավտորիտար պետական իշխանություն, էլիտայի կազմավորման և կազմակերպման առանձնահատկությունները, ինչպես նաև *know-how*-ի առկայությունը [5, pp. 234-235]: Ընդ որում՝ ավտորիտար պետական իշխանությունը ներառում է երեք չափումներ. գործող իշխանության կողմից *վերահսկման* կարողությունները, այդ կարողությունների *ծավալը* և *չափը* [5]:

Քաղաքականության մշակման և իրականացման վարույթում (*policy making and policy implementation*) կարողությունների նշանակությունն առավել ակնհայտ է դառնում, քանի որ հենց կարողություններն են հանդիսանում պետության կամ հասարակության տիրապետության ներքո գտնվող *ռեսուրսների* և կիրառվելիք (նախընտրելի) *գործիքների* միջև կապող կարևորագույն օղակը: Ֆրանսիական դպրոցը ռեսուրսներն անվանում է արտաքին քաղաքականության «հիմնական շարժիչ ուժը», տվյալ պետու-

թյան առավելությունների հանրագումարը, որը բխում է նրա աշխարհագրական դիրքից, կլիմայից, բնակչության չափից, կրթական մակարդակից, զարգացածության աստիճանից [6, pp. 130-133]:

Արտաքին քաղաքականության պարագայում պետությունների միջև տարբերություններն առավել ցայտուն են դառնում: Մեծ տերություններն իրենց տիրապետության ներքո ունեն բավական լայնածավալ գործիքակազմ՝ սկսած *hard*՝ հզորության առավել զորեղ տեսակներից մինչև *soft*՝ ազդեցության գործուն լծակներ: Նրանք կարող են նաև գործել իրենց աշխարհագրական գոտու սահմաններից դուրս, նույնիսկ գլոբալ մակարդակում: Դա, ըստ էության, գերտերության (*superpower*) առարկայական հատկանիշն է, երբ վերջինս կարող է որոշել վերջնարդյունքներն աշխարհագրական ցանկացած տարածքում՝ ցանկացած միջոցների/գործիքների օգտագործմամբ: Փոքր պետությունների համար, մյուս կողմից, իրական մարտահրավեր է սեփական ինքնավարության պահպանումը:

Այս համատեքստում, արտաքին քաղաքականության իրագործման գործիքների ընտրության հիմնախնդիրն ըմբռնելու համար անհրաժեշտ է հաշվի առնել երկու նկատառում. *նախ*՝ գործիքները որպես այդպիսին կախված են դրանց հիմքում ընկած կարողություններից, որոնք իրենց հերթին ածանցյալ են տվյալ հասարակության տնօրինության ներքո գտնվող ռեսուրսներից; *երկրորդ*՝ որոշումներ կայացնողները չեն ընտրում այս կամ այն գործիքը, ինչպես, օրինակ, դա կաներ վիրաբույժը գործողությունից առաջ. ընդհակառակը՝ առկա գործիքների բնույթն է որոշում ընտրվելիք քաղաքականության/մոտեցման հենքը [6]:

Վերոհիշյալի համատեքստում, համաշխարհային քաղաքականության ներկա փուլում առավել արդիական է դառնում խոշոր դերակատարների կարողությունների գնահատումը, ինչը վերջիններիս նպատակադրումների հետ մեկտեղ միջազգային և տարածաշրջանային զարգացումների (միտումների) կանխատեսման կարևոր աղբյուրներից մեկն է: Գործնական տեսանկյունից, կարողությունների գնահատումը կարևորվում է երկու դիտանկյունից: Նախ՝ համակարգված տեղեկություններն այդ ոլորտում կարող են հնարավորություն ընձեռել հարաբերականորեն ավելի լավ հասկանալու և «ներսից» ըմբռնելու այս կամ այն պետության արտաքին քաղաքականության տեսլականի ընտրությունը: Երկրորդ՝ կարողությունները որպես այդպիսին այն մատրիցան են, որի միջոցով է երևակվում կապը ներքին և արտաքին չափումների միջև:

Անկասկած, անվտանգության և պաշտպանական բնագավառում ՌԴ կարողությունների (գնահատման) հիմնահարցը շարունակում է մնալ արևմտյան ինստիտուտների ուշադրության կենտրոնում, մինչդեռ Վ.Պոտինի 2016թ. հայտարարությունը, թե «կարևոր է ներուժը, այլ ոչ թե մտադրությունները», ըստ էության, փաստում է ռուսաստանյան ղեկավարության կողմից մայրցամաքում ստեղծված ռազմաքաղաքական իրադրության ռեալիստական ընկալման մասին:

Հյուսիսային Եվրոպայի սկանդինավյան մի շարք պետությունների համապատասխան գերատեսչական մարմինների կողմից ՌԴ ռազմական և ռազմաքաղաքական կարողությունները գնահատող և վերլուծող աշխատությունների ընտրությունը պայամանավորված է մի քանի նկատառումներով: Նախ՝ այդ երկրները գտնվում են ՌԴ – ՆԱՏՕ անմիջական և ուղղակի շփման գծում, որի սահմանագոտին անցնում է մերձբալթյան տարածաշրջանով: Հենց այստեղ են ուղիղ սահմանային «շփման» մեջ գտնվում ռուսաստանյան և արևմտյան զորքերն ու ռազմական ենթակառուցվածքները, ինչն իր հերթին օբյեկտիվորեն ենթադրում է վերջիններիս կողմից առավել իրապաշտական գնահատականների և հավասարակշռված վերլուծությունների մշակում: Երկրորդ՝ հիշյալ երկրների պաշտպանական և անվտանգության բնագավառի գերատեսչությունները ՌԴ ռազմական և հարակից այլ կարողությունների գնահատման և վերլուծության հարատև ավանդույթներ ունեն, որոնք սկիզբ են առնում դեռևս խորհրդային ժամանակներից: Ինչ վերաբերում է ժամանակակից Ռուսաստանին, ապա, օրինակ, Շվեդիայի պաշտպանության նախարարությունն ավանդաբար գնահատում է ռուսաստանյան ռազմական կարողությունների տասնամյա հորիզոնը դեռ 1998/99թթ. ի վեր: Երրորդ՝ ոչ բոլոր սկանդինավյան երկրներն են հանդիսանում ՆԱՏՕ անդամ պետություններ, թեև պահպանում են սերտ ռազմաքաղաքական և ինստիտուցիոնալ կապեր դաշինքի հետ (օրինակ՝ Շվեդիան և Ֆինլանդիան դեռևս չեն անդամակցում ՆԱՏՕ-ին՝ ի տարբերություն Դանիայի և Նորվեգիայի): Վերջին հանգամանքը որոշակի հետազոտական արժեք կարող է ներկայացնել՝ համեմատական համատեքստում հասկանալու գնահատականների նմանություններն ու տարբերությունները:

Վերջապես, հաշվի առնելով սկանդինավյան պետությունների ակադեմիական և հետազոտական աշխատանքների (այդ թվում նաև պետական-գերատեսչական մակարդակում) բարձր մակարդակը՝ վերջիններ-

¹ FOI, www.foi.se/en/

րիս կողմից իրականացված հետազոտությունները կարող են մեթոդաբանական տեսանկյունից արժևորվել որպես «օրինակելի» ուսումնասիրություններ այլ պետությունների կամ տարածաշրջանային ռազմական և հիբրիդային կարողությունների գնահատման հոլովույթում: Մտորն անդրադարձել ենք Դանիայի պաշտպանական և հետախուզական ծառայության ամենամյա զեկույցի՝ ՌԴ-ին վերաբերող հատվածին¹, Նորվեգիայի հետախուզական ծառայության ամենամյա զեկույցին², ինչպես նաև Շվեդիայի պաշտպանության նախարարության հետ համակցված *FOI* հետազոտական կառույցի հերթական՝ «Ռուսաստանի ռազմական կարողությունները տասնամյա հեռանկարում – 2016» աշխատությանը³:

Բացի սկանդինավյան հիմնադրյուրներից՝ որպես հղման աղբյուրներ որոշ դեպքերում կանդրադառնանք նաև արևմտյան այլ կենտրոնների գնահատականներին, որոնք կվերաբերեն ՌԴ-ին կամ տարածաշրջանային անվտանգության հարցերին: Օրինակ՝ 2016թ. Ռուսաստանի ռազմական ներուժի համապարփակ ընդհանրական գնահատականը, որը ներկայացրել է հեղինակավոր *The Military Balance 2017* (Ռազմավարական հետազոտությունների միջազգային ինստիտուտ), ընդհանուր առմամբ համահունչ է սկանդինավյան գերատեսչությունների մոտեցումներին. «ՌԴ զինված ուժերը շարունակում են յուրացնել նոր ներդրումներ, որոնք ներառում են ավելի կատարելագործված զինատեսակների ներմուծում հնացածների փոխարեն: ՌԴ զինված ուժերը նաև պահպանում են նշանակալի ուժային գերակայություն ավանդական ոլորտներում, ինչպիսիք են զրահատեխնիկական և էլեկտրոնային ռազմական բնագավառը, կարողությունները հրթիռային հրետանային համակարգերում»⁴:

Ուշագրավ է, որ բոլոր հետազոտական խմբերի համար որպես մեկնարկային ջրբաժան-տարեթվեր են հանդիսանում 2008, ապա՝ 2014 թվականները: Առաջինն ընկալվում և ներկայացվում է որպես ռուս-վրացական զինված դիմակայությանը հաջորդած ռուսաստանյան ռազմական համակարգի բարեփոխման մեկնարկ⁵, մինչդեռ 2014-ը՝ ռազմաքաղաքական

¹ *Intelligence Risk Assessment 2016: an Assessment of developments abroad impacting on Danish Security*, Danish Defence and Intelligence Service, 2016:

² *FOCUS 2017*, The Norwegian Intelligence Service: assessment of current security challenges, Norway 2017:

³ *Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2016*, G. Persson (ed.), FOI-R-4326-SE, December 2016:

⁴ *The Military Balance 2017*, IISS, UK, 2017, Press Launch, p. 2.

⁵ *D. Trenin, The Revival of the Russian Military: How Moscow Reloaded*, *Foreign Affairs*, May-June, 2016 [www.foreignaffairs.com/articles/Russia-fsu/2016-04-18/revival-russian-military]:

առումով հաջողված «միահյուսված» գործողությունների օրինակ, երբ Ղրիմը միակցվեց Ռուսաստանի հետ՝ առանց որևէ լուրջ զինված միջադեպերի գրանցման:

Հատկանշական է, որ շվեդական հետազոտությունը փաստում է կարևորագույն «հարացուցային» տեղաշարժի մասին, որ հնարավոր է գրանցել ՌԴ ռազմավարական կարողությունների ակտիվում. «2013թ. մենք ելնում էինք այն կանխադրույթից, որ ՌԴ-ն արձագանքում է ի հայտ եկող սպառնալիքներին՝ չտիրապետելով ժամանակային ռեսուրսների՝ պատրաստվելու գործողություններ վարելուն: Վերջին իրադարձությունների լույսի ներքո՝ այժմ մենք գնահատում ենք առկա ակտիվները՝ ռազմական գործողություններ վարելու այնպիսի իրավիճակներում, երբ Ռուսաստանն ինքն է հանդես գալիս նախաձեռնողի դերում»¹:

Այս համատեքստում, Արևելյան և Կենտրոնական Եվրոպայի հնարավոր «ֆինլանդականացման» մասին է նախազգուշացնում նաև ԱՄՆ հետազոտական կենտրոններից մեկի զեկույցը: Ըստ հեղինակի, Ռուսաստանը ՆԱՏՕ արևելյան ողջ սահմանագծի երկայնքով (Բալթյան երկրներից մինչև Բալկաններ) տեղակայում է արտաքին միջամտությունն արգելափակող «անձրևանոց» (A2/AD²). համալիր միջոցների և տեխնիկական կարողությունների համախումբ, որը կպատնեշի ՆԱՏՕ ներթափանցման կարողությունները: Ինչպես խաղաղօվկիանոսյան տարածաշրջանի արևմտյան հատվածում՝ Չինաստանի պարագայում, այստեղ ևս ուժային հավասարակշռությունը հոգուտ Ռուսաստանի փոփոխման ակնհայտ միտումներ են առկա: Սակայն հատկանշական է, որ ամերիկյան հետազոտության մեջ ՌԴ-ն չի ձգտում կրկնօրինակել ամերիկյան մեթոդներն ու ազդեցության եղանակները, բայց հենվում է առաջատար տեխնոլոգիաների և ռազմական բնույթի համակարգերի կիրառման նոր մոտեցումների վրա՝ արդիական հիբրիդային զորքերի և միջուկային հնարավորությունների ներգրավմամբ [7, p. 51]: Չեկույցի հեղինակի կարծիքով, եթե A2/AD կիրառումը վերածվի «ստվորական» պրակտիկայի, ապա այն կարող է լրջորեն փոփոխել ռազմական հավասարակշռությունը Եվրասիայի ծայրամասերում՝ ի վնաս ԱՄՆ-ի:

Ամերիկյան հետազոտողները նույնպես հակված են ժամանակակից Ռուսաստանը դիտարկել իբրև ռևիզիոնիստական տերություն, որը, Չինաստանի և Իրանի հետ մեկտեղ, ի գործու է փոխակերպել ռազմավարական հավասարակշռությունը հանգուցային մակրոտարածաշրջաններում,

¹ *Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2016*, p. 18:

² A2/AD – Anti-Access/ Access Denial.

որտեղ ԱՄՆ-ը կենսական շահեր ունի: Բոլոր երեքն ի վիճակի են «ներագրելու ռազմական հավասարակշռության վրա իրենց աշխարհագրական տարածաշրջաններից դուրս՝ ուժերի հեռահար տեղակայման, հեռահար զինատեսակների կիրառման և իրենցից կախյալ պետությունների կամ ուժերի միջոցով» [7. p. 4]: Ավելին, նույն զեկույցի համաձայն, ՌԴ-ն ի գործու է վերափոխելու եվրոպական ռազմական թատերաբեմը հոգուտ իրեն, մինչ ամերիկյան ռազմական ներուժը կփորձի հետ բերել «կորսված տարածքները»՝ օգտագործելով եվրոպական թատերաբեմի ռազմավարական խորությունը և Արևմտյան Եվրոպայում ունեցած դիրքերը: Այլ խոսքերով՝ Արևելյան և Հարավային Եվրոպան տեսականորեն կարող են «զիջվել» Ռուսաստանին բացահայտ առճակատման պարագայում. մի բան, որ անհնարին էր տեսնել արևմտյան վերլուծություններում հետխորհրդային զարգացման առաջին փուլում:

Ընդհանուր առմամբ, բոլոր երեք սկանդինավյան հետազոտությունները վերլուծում են Ռուսաստանի կարողությունները «օպերացիոնալ» հարթությունում՝ գլխավորապես կենտրոնանալով ՌԴ պաշտպանական և հարձակողական կարողությունների վրա՝ կապված հենց իրենց հարակից մակրոտարածաշրջանի հետ: Այս համատեքստում, որպես կարողությունների գնահատման հարթություններ երկու ասպեկտներ են առանձնացվում. նախ՝ բուն նյութական կարողությունների հարթությունը (զինտեխնիկա, նոր զինատեսակներ, ենթակառուցվածքներ), ապա՝ այսպես կոչված «տրանսակցիոն» և լոգիստիկ կարողությունների տիրույթը, որն անմիջականորեն կապված է զինված ուժերի կառավարման որակի, որոշումների կայացման արագության ու գործողությունների արագագործության հետ: Այդ ամենի հետ համադրվում են «հիբրիդային» կարողությունները, որոնք, ի թիվս այլոց, ենթադրում են տարբեր պլատֆորմների միջև բարձր օպերացիոնալ համադրման հմտությունների զարգացում: Ի դեպ, ուշագրավ է, որ 2014-ից ի վեր փափուկ ուժի հայեցակետը սկսեց դիտարկվել նույն մակարդակում, ինչ ռազմավարական զսպումը. մի բան, որ տիպական էր միայն միջուկային զինատեսակների դասին կամ հեռահար բարձր ճշգրտության զինատեսակներին [8]:

Մասնավորապես, դանիական Ռիսկերի գնահատման զեկույցում մատնանշվում է ՌԴ ղեկավարության «ներկայիս կարողությունը՝ դիմելու կոշտ և վճռական որոշումների կայացման և ռազմական միջոցների օգտագործման՝ հասնելու երկրի առջև կանգնած ռազմավարական նպատակ-

ների ապահովմանը»¹, նկատի ունենալով Սիրիայում մեկնարկած գործողությունը: Ավելին, ի տարբերություն այլ պետությունների՝ որոշումների կայացման ժամանակահատվածը Ռուսաստանի պարագայում չափազանց կարճ է տևում, ինչը «հնարավորություն է ընձեռում Ռուսաստանի ղեկավարությանն արագ և կոշտ քաղաքական նախաձեռնություններ իրագործել Արևմուտքի հանդեպ»²:

Չնայած տնտեսական անկմանը՝ ՌԴ զինված ուժերի կարողությունները, ինչպես նաև նրանց կիրառման հնարավորություններն աճել են: Սիրիական գործողությունները փաստում են, որ Ռուսաստանն ի գործ է պահպանել բարձր օպերացիոնալ թափը և ինտեգրել հասանելի միջոցների լայն շրջանակ: Տեխնոլոգիապես բարձրակարգ զինատեսակների մշակումն ու զարգացումը կշարունակվի նաև 2017թ. ընթացքում՝ չնայած բյուջետային կրճատումներին և մի շարք ծրագրերի ժամանակավոր սառեցմանը³:

Ըստ նույն աղբյուրի, տարիներ շարունակ ներգրավված լինելով հակամարտություններում՝ Ռուսաստանի զինված ուժերը մարտական գործողություններ պլանավորելու և իրականացնելու նշանակալի փորձ են ձեռք բերել: Դրա հիմքում ընկած են նաև պրագմատիկ նկատառումներ՝ փորձարկել այսպես կոչված «մարտավարական խմբեր», ինչպես նաև օգտագործելով քաղաքացիական նավեր՝ լռեցնել ռազմական տրանսպորտային կարողությունների պակասորդը: Այս գնահատականին համահունչ են դանիական զեկույցի կանխադրույթները. Ռուսաստանը զգալիորեն բարձրացրել է իր արևմտյան սահմանին տեղակայված զինված ուժերի ոչ միայն մարտական պատրաստվածության աստիճանը, այլ նաև նրանց քանակը. «ՌԴ ռազմական հզորացումն ու արդիականացումը կգորեղացնեն ռուսաստանյան զինված ուժերի կարողությունը՝ բարձր ինտենսիվության մարտական գործողություններ վարելու Արևմուտքի դեմ, թեև Ռուսաստանը չի գնա ՆԱՏՕ-ի հետ ուղղակի առճակատման ռիսկի»: 2016-ից ի վեր Մոսկվան սկսեց իրականացնել իր ծրագրած ռազմական նախաձեռնությունները, իսկ հիմնական փոփոխությունները վերաբերում են ցամաքային ուժերի կարողությունների մեծացմանը:

Զինված ուժերի կիրառման արդյունավետությունն անմիջականորեն փոխկապված է Ռուսաստանի կողմից բոլոր հասանելի միջոցների միաժա-

¹ *Intelligence Risk Assessment 2016: an Assessment of developments abroad impacting on Danish Security*, p. 11.

² Նույն տեղում:

³ *FOCUS 2017*, p. 9.

մանակյա օգտագործման պատրաստակամության և կարողության հետ: Ուժերի հանկարծակի տեղափոխման հնարավորությունների տիրապետումը պահանջում է ռազմավարական տրանսպորտային կարողություններ, արագ արձագանքման ուժեր և համակարգված ջանքեր՝ քողարկելու նմանատիպ տեղաշարժերը: Ռուսաստանը կատարելագործել է այդ ոլորտներում իր կարողությունները՝ վերջին 5-6 տարիների ընթացքում արդիականացնելով և բարեփոխելով ուժային կարողությունները¹:

Ինչ վերաբերում է հետխորհրդային տարածաշրջանին, ապա ըստ նորվեգացի փորձագետների՝ Մոսկվան կշարունակի ձգտել պահպանել հիշյալ տարածաշրջանն իբրև «անվտանգության քաղաքականության բուֆեր արտաքին աշխարհի դեմ»: Եվ քանի դեռ ՌԴ ղեկավարությունը համարում է Ռուսաստանը բազմակենտրոն համակարգի համաշխարհային բևեռներից մեկը, ուստի անհրաժեշտ է գտնում շրջապատված լինել բարիդրացիական պետություններով, որոնք կողմնորոշված են դեպի Մոսկվան: Այդ իմաստով Ռուսաստանի համար հանգուցային նշանակություն ունի կանխարգելել հետխորհրդային պետությունների՝ Արևմուտքի հետ չափից ավելի սերտ տնտեսական և քաղաքական կապեր հաստատելը²:

Կոշտ ռազմավարական մրցապայքարը Ռուսաստանի և Արևմուտքի միջև կշարունակվի, ըստ նորվեգական զեկույցի, դեռևս երկար ժամանակ, և հղի կլինի շատ դեպքերում անկանխատեսելի զարգացումներով: ՌԴ հիմնական մարտահրավերները, որոնց դիմագրավմանն են ուղղված ներկայիս ռուսաստանյան իշխանությունների ջանքերը, միահյուսված են երեք ռազմավարական նպատակների հետ. պահպանել իրենց սեփական իշխանությունը (ոեժիմը), վերահսկել ՌԴ «մերձավոր արտասահմանը» և ապահովել Ռուսաստանի՝ մեծ տերության կարգավիճակն աշխարհում: Ըստ Մոսկվայի՝ Արևմուտքի քաղաքականությունը միտված է այդ երեք գերնպատակների խարխլմանը³:

Շվեդական կենտրոնի ուսումնասիրությունը նախ տարբերակում է զինված ուժերի մարտական/ռազմական հզորությունը՝ որպես հենց ՋՈւ-ին բնորոշ մասնագիտական երևույթ, ընդհանուր ռազմական կարողությունից, որն արտացոլում է երկրի ուժն ու հզորությունն իր համապարփակ դրսևորման մեջ: Ըստ հիշյալ մեթոդաբանական մոտեցման՝ ՌԴ ռազմական կարողությունները գնահատելիս հարկ է նկատի ունենալ սոցիալական երևույթ-

¹Նույն տեղում, p. 14.

²Նույն տեղում, pp. 19-20.

³Նույն տեղում, p. 21.

ների ներագրեցությունը, մինչդեռ բուն ռազմական կարողությունները ներառում են երեք նախապայման. դրանք են՝ անվտանգության քաղաքականությունը, պաշտպանական ծախսերը և ներքին պաշտպանական ինդուստրիալ հենքը¹:

Հետևելով հենց այդ տրամաբանությանը՝ նախ քննարկվում են ՌԴ ՋՈւ կառուցվածքային փոփոխությունները, ապա՝ մարտական հնարավորություններում գրանցված քանակական փոփոխությունները: Այստեղ կարևոր փաստերից մեկն է դեռևս 2015թ. ՌԴ ՊՆ որոշումը 3 հավելյալ դիվիզիաներ ստեղծելու և դրանք արևմտյան սահմանագոտու երկայնքով տեղաբաշխելու մասին: Հաշվի առնելով, որ բոլոր երեք զեկույցներում հաստատվում է Ռուսաստանի նոր լոգիստիկ և նյութական ռեսուրսներն արագ տեղաշարժելու բարձր պատրաստակամությունը զինված ստորաբաժանումների նշանակալի հետավորությունների վրա, չի բացառվում, որ կազմավորված (կամ կազմավորման փուլում գտնվող²) դիվիզիաների կարողությունները ենթադրում են մի շարք նոր գերակայությունների ապահովում:

Այս առնչությամբ ամերիկյան մի հետազոտության մեջ նշվում են այդ նոր ստորաբաժանումների հավանական (արձագանքման) թիրախները. Ուկրաինայի տարածքում նոր լայնածավալ գործողությունների վերսկսման դեպքում կազմուպատրաստ գորքերի առկայությունն ողջ սահմանամերձ գոտու երկայնքով; շարժունակ էլիտային ստորաբաժանումների հնարավոր կիրառում Կենտրոնական Ասիայի կամ հետխորհրդային այլ հանրապետությունում քաղաքական անկայունության զսպման նպատակով, կամ՝ Բելառուսում քաղաքական իրադրության կտրուկ վատթարացման դեպքում ուժային կարողությունների տիրապետում; վերջապես այդ ուժերը կարող են իրականացնել կոնվենցիոնալ տարածքային պաշտպանության գործառույթներ՝ գլխավորապես ընդդեմ հավանական հակառակորդ համարվող ՆԱՏՕ-ի [9, p. 9]:

Ցամաքային ուժերի հզորացումն ըստ էության զգալի չափով ռազմավարական ուղերձ է ՆԱՏՕ-ին և ԱՄՆ-ին առ այն, որ Ռուսաստանն ի գործ է զսպել այն, ինչ համարում է ռազմական սպառնալիք Բալթյան տարածաշրջանում և Արևելյան Եվրոպայում: Կարևորագույն երկու կանխատեսու-

¹ *Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective*, p. 17.

² Դանիական հետախուզական զեկույցի համաձայն՝ Ռուսաստանը պլանավորում է հզորացնել այդ դիվիզիաները նոր ստորաբաժանումներով, որոնք կդարձնեն դրանք ավելի մեծ, ուժեղ և, հավանաբար, ամբողջությամբ կազմավորված կլինեն 2020թ. դրությամբ, *Intelligence Risk Assessment 2016*, p. 17.

մային նկատառումները, որոնք առաջ են քաշվում դանիական զեկույցում, հետևյալն են. 1) ՌԴ ցամաքային ուժերի ընդլայնումը և դիվիզիաների վերստեղծումը՝ որպես բանակային ստորաբաժանում, գալիք 5-10 տարիների ընթացքում կհզորացնի բարձր ինտենսիվության մարտական գործողություններում Ռուսաստանի ներգրավվելու հնարավորությունները (թե՛ հարձակողական և թե՛ պաշտպանական) հավասար հակառակորդի տարածքում՝ ՌԴ տարածքի անմիջական մերձակա տարածաշրջաններում; 2) Ռուսաստանը կշարունակի դիտարկել միջուկային զինատեսակները որպես հանգուցային միջոց միջուկային կամ սովորական հակամարտությունների զսպման համար¹: Վերջապես, հաստատվում է այն մտայնությունը, որ զարգացնելով լուրջ, արագ արձագանքման ներուժ՝ Ռուսաստանն այդ ոլորտում բացարձակ գերակայություն ունի հետխորհրդային մյուս բոլոր հանրապետությունների համեմատ:

Ինչ վերաբերում է ՌԴ ռազմական կարողությունների օպերացիոնալ մակարդակին, ապա այստեղ դարձյալ առանձնացվում է 3 ուղղություն, որոնք կազմում են ՌԴ ռազմական կարողությունների հենքը՝ իրենց անմիջական առաքելությունների տեսքով. 1) օպերացիոնալ – ռազմավարական միասնական բազմապրոֆիլ մարտական գործողություններ (JISCOs); 2) հեռահար ռազմական/մարտական գործողություններ; 3) ռազմավարական զսպում: Հարկ է նշել, որ հեռահար ռազմական կարողությունների ներքո շվեդ մասնագետները նկատի ունեն ավելի քան 300 կմ հեռավորությունից մարտական խնդիրներ լուծելու կարողությունների գնահատումը (օրինակ, Կասպից կամ Միջերկրական ծովերից թիրախների ոչնչացումը Սիրիայի տարածքում կամ «Իսկանդեր» հրթիռների տեղադրումը Կալինինգրադում): Ռազմավարական զսպման տակ գլխավորապես հասկացվում է միջուկային և սովորական (գերձշգրիտ) միջոցներով հավանական հակառակորդների զսպումը²:

Երեք միմյանց հետ փոխկապակցված գործոններ են կարևորվում միջնաժամկետ հեռանկարում ՌԴ կարողությունների և դրանցից բխող հնարավոր տարածաշրջանային կեցվածքի պարագայում. մարդկային ռեսուրսներով ապահովվածության հարցը (գլխավորապես՝ զինվորական կադրերով համալրվածությունը), վերագինման նախագծված տեմպն ապահովելու ինդուստրիալ հնարավորությունները և ռազմական ծախսերի շա-

¹ Intelligence Risk Assessment 2016, p. 17.

² Նույն տեղում, p. 23.

րանն ապահովելու պետության ֆիսկալ հնարավորությունները: Հատկանշական է, որ եթե ռիսկերի գնահատման նորվեգական զեկույցում առկա են սցենարային վերլուծության որոշակի ասպեկտներ՝ ՌԴ մարտական գործողությունների հնարավոր ներփաթանցման շառավիղը և հաջողության հորիզոնը, ապա շվեդները մատնանշում են ՌԴ ռազմական կարողությունների քանակական «շառավղում» ենթադրվող աճի ցուցանիշները: Մասնավորապես նշվում է, որ Ռուսաստանն ի վիճակի է երկու ռազմական թատերաբեմում մարտնչել՝ ներգրավելով միասնական բազմաարտֆիլ մարտական գործողության մեջ առնվազն 150.000 զինծառայող: Այդ կարողությունը կարող է համարվել հեռահար ռազմական գործողություններ (*stand-off*) մղելու կարողությունների նշանակալի կատարելագործմամբ. 2013-ից ի վեր սովորական և տակտիկական միջուկային մարտագլխիկներով հրթիռների և համապատասխան համակարգերի թիվը եռապատկվել է¹: Միաժամանակ, զեկույցի հեղինակները փաստում են, որ ներկայիս ՌԴ ՋՈւ կառուցվածքը և հասանելի հնարավորությունները թույլ կտան ձևավորել 250.000-300.000 զինծառայող ընդգրկող խմբավորում, սակայն այն հավանաբար թերապահովված կլինի տրանսպորտային և լոգիստիկ կարողություններով²:

Չորքերի և, մասնավորապես, նոր ստեղծվող ստորաբաժանումների համալրվածության աստիճանը, ըստ շվեդական զեկույցի, գնահատվում է 75%-ից ավելի, ինչն ադեկվատ է ռազմական խնդիրների լուծման համար, և անհամեմատ ավելին է, քան 2013թ. դրությամբ արձանագրված նիշը: Ինչ վերաբերում է վերազինման հեռանկարին և ակնկալվող արյունքներին, պետական սպառազինության պատվեր-2020 (*Гособоронзаказ - 2020*) հիմնական թիրախներն իրականացված կլինեն, և զեկույցի հեղինակների կարծիքով՝ 2025թ. պլանով նախատեսվող ծավալներն ավելի համեստ կլինեն՝ նկատի ունենալով տեխնիկայի և սպառազինության բավարարվածության պատշաճ աստիճանն արդեն 2020թ. դրությամբ³:

Ֆինանսարյուջետային կարողությունների տեսանկյունից սկանդինավյան բոլոր երեք հաստատությունների գնահատականների համաձայն՝ հիշյալ խնդիրը ոչ միայն բուն ֆինանսական հնարավորություններին է վերաբերում, այլ նաև ՌԴ քաղաքական նախապատվության և հասարակա-

¹ FOI, p. 92.

² Նույն տեղում, p. 193.

³ Այսպես, օրինակ, պլանով նախատեսվում է մինչև 2020թ. չորքերին մատակարարել 2300 տանկ, FOI, p. 171.

կան աջակցությամբ պայմանավորված հարց: Հետաքրքրական է, որ քաղաքական մակարդակի շարունակական հաստատակամությունը զինված ուժերի բարձր մարտունակության և տեխնիկական վերազինման ապահովման շուրջ մատնանշվում է նաև այլ պրոֆիլային հետազոտություններում¹ կամ գերատեսչական գնահատականներում²:

Ընդհանուր առմամբ, սկանդինավյան բոլոր երեք գերատեսչական հետազոտական կենտրոնների գնահատմամբ՝ ՌԴ կարողություններում նշանակալի որակական և քանակական աճ է գրանցվել, որը վերաբերում է թե՛ մարտական հնարավորությունների նշանակալի կատարելագործմանը և թե՛ ընդհանուր ռազմական կարողությունների զգալի ընդլայնմանը: Այդ կարողություններում գրանցված փոխակերպումը գլխավորապես պայմանավորված է երկու հարթություններում շաղկապված ձեռքբերումներով. նյութական ու մարդկային ռեսուրսների հետևողական ապահովման քաղաքական կամքով և լոգիստիկ հնարավորությունների աճով, ինչը հնարավորություն է ընձեռել ՌԴ-ին էապես մեծացնել և գործնականում կիրառել իր A2/AD կարողությունները:

Ապրիլ, 2017թ.

Աղբյուրներ և գրականություն

1. *G.F. Treverton, S.G. Jones, Measuring National Power*, RAND: CA, Santa Monica, 2005.
2. *F.Heady, Public Administration: A Comparative Perspective*, 6th Edition, Marcel Dekker: NY and Basel, 2001.
3. *S.N. Eisenstadt, Bureaucracy and Political Development in J. LaPalombara, Bureaucracy and Political Development*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1963.
4. *A.Diamant, Bureaucracy in Developmental Movement Regimes: A Bureaucratic Model for Developing Societies*, Bloomington: IN: CAG Occasional Papers, 1964.
5. *L.Way, Authoritarian State Building and the Sources of Regime Competitiveness in the Forth Wave: The Cases of Belarus, Moldova, Russia, and Ukraine, World Politics: A Quarterly Journal of IR*, vol.57, issue 2, Jan. 2005.
6. *E.Brighi, Ch. Hill, Implementation and behavior in Foreign Policy: Theory, Actors, Cases*, eds.S.Smith, A.Hadfield, T.Dunne, Oxford University Press, 2008.
7. *A.Kepinevich, Preserving the Balance: a US Eurasian Defense Strategy*, Center for Strategic and Budgetary Assessments, US: 2017.

¹ *2018 Security Outlook: Potential Risks and Threats* (a foresight project), Canadian Security Intelligence Service, Canada 2016, pp. 47-54.

² *Worldwide Threat Assessment: Statement for the Record*, Armed Services Committee, V.R. Stewart, March 2, 2016, p. 7.

8. *М. Гареев*, На мягкую силу найдутся жесткие ответы, *Военно-политический курьер*, 4 декабря, 2013 (N47):
9. *М. Kofman*, *The Russian Military: A Force in Transition in Russia's Military: Assessment, Strategy, and Threat* (A. Golts and M. Kofman), Center on Global Interests, Washington DC, June 2016.

**ՌԴ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ,
ՍԿԱՆԴԻՆԱՎՅԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆՆԵՐԻ
ՈՐՈՇ ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐ**

Վահագն Ազյան

Ամփոփագիր

ՌԴ ռազմական կարողությունների գնահատման խնդիրն ավանդաբար գտնվում է արևմտյան գերատեսչական, ինչպես նաև ոչ պետական հետազոտական հաստատությունների ուշադրության կենտրոնում: Հոդվածում անդրադարձել ենք սկանդինավյան երեք պետությունների (Շվեդիա, Դանիա, Նորվեգիա) գերատեսչական զեկույցների վերլուծությանը, որոնք ամբողջությամբ կամ որոշ հատվածներով վերաբերում են Ռուսաստանի անվտանգության և պաշտպանության քաղաքականությանը, պաշտպանական և հարձակողական հնարավորությունների գնահատմանը, ինչպես նաև հիշյալ ոլորտներում ռուսաստանյան կարողությունների զարգացման միտումներին ու կանխատեսումներին: Քննարկման դիտակետում են ՌԴ կարողություններն օպերացիոնալ մակարդակում և հեռանկարային պլանավորման հարթությունը. սպառազինման բնագավառի օրախնդիր և նախագծային լուծումների հորիզոնը, ինդուստրիալ ապահովվածության խնդիրները, հեռահար եղանակով ռազմավարական խնդիրներ լուծելու եղանակներն ու հնարավորությունները, ինչպես նաև անվտանգության և պաշտպանական քաղաքականության տարաբնույթ սսպեկտների համադրման հարցեր:

**ОЦЕНКА ВОЕННЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ РФ: НЕКОТОРЫЕ ПОДХОДЫ
СКАНДИНАВСКИХ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ ЦЕНТРОВ**

Ваагн Азлян

Резюме

Вопрос оценки военных возможностей РФ традиционно находится в центре внимания западных ведомственных, а также негосударственных исследовательских

структур. В данной статье мы анализируем ведомственные доклады трех скандинавских стран (Швеция, Дания, Норвегия), которые полностью или частично касаются безопасности и оборонной политики России, оценки ее оборонных и наступательных возможностей, а также прогнозов и тенденций развития российских возможностей в упомянутых сферах. Обсуждения фокусируются в основном на возможностях РФ на операциональном уровне и аспекте перспективного планирования: повестка сферы вооружений и горизонт проектных решений, задачи индустриального обеспечения, способы и возможности решения стратегических задач в долгосрочном плане, а также вопросы совмещения различных аспектов безопасности и оборонной политики.

ASSESSMENT OF THE RUSSIAN MILITARY CAPABILITIES: SOME APPROACHES OF SCANDINAVIAN RESEARCH CENTERS

Vahagn Aglyan

Resume

Russian military capabilities have traditionally been in the focus of the Western governmental and non-governmental research communities' interests and within the scope of their professional competence. The article concentrates mainly on the three Scandinavian (Denmark, Sweden, and Norway) governmental reports on the intelligence and military risks assessments that fully or partly concern the Russia's capacities in security and defense policies developed over the recent periods, evaluation of offensive and defensive capabilities, as well as some forecasts and development trends projections. The major emphasis is placed upon the level of Russia's operational capacities and planning horizon: armaments acquisition pace, industrial capacities, capabilities to achieve military objectives, and the issues concerning defense and security policy coordination.